

Warszawa, 26 stycznia 2015 r.

**Opinia do ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych
oraz niektórych innych ustaw**

(druk nr 808)

I. Cel i przedmiot ustawy

Przedłożona Senatowi ustawa wprowadza szereg zmian w zakresie organizacji sądów powszechnych, w tym zewnętrznego nadzoru administracyjnego nad tymi sądami, instytucji samorządu sędziowskiego, statusu sędziego, a także odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów. Uzupełnia też ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. – Prawo o ustroju sądów powszechnych (dalej jako u.s.p.) o postanowienia dotyczące przetwarzania danych osobowych oraz informatyzacji sądów. Ponadto – celem zapewnienia koherentności systemu prawa – nowelizacji mają zostać poddane inne ustawy, m.in. ustawa z dnia 20 czerwca 1985 r. o prokuraturze, ustawa z dnia 18 grudnia 1998 r. o pracownikach sądów i prokuratury, ustawa z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych, ustawa z dnia 15 czerwca 2007 r. o lekarzu sądowym czy ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej.

Przewidziane w opiniowanym przedłożeniu zmiany mają zróżnicowany charakter. Części z nich można przypisać rolę porządkującą, część odpowiada na problemy pojawiające się w praktyce funkcjonowania sądów powszechnych, a część związana jest z koniecznością uregulowania w akcie rangi ustawowej tak istotnych zagadnień, jak wspomniane już wyżej przetwarzanie danych osobowych bądź wdrażanie systemów teleinformatycznych w sądach oraz administrowanie tymi systemami. Nadmienić wypada również o zmianach, których ratio sprowadza się do ograniczenia wydatków budżetowych (kwestia zwrotu kosztów przejazdu z miejsca zamieszkania sędziego do siedziby sądu oraz kosztów zakwaterowania sędziego w miejscu delegowania). Wreszcie, ustawa obejmuje także zmiany, których przyjęcie jest

niezbędne z punktu widzenia obowiązku dostosowywania porządku prawnego do orzeczeń Trybunału Konstytucyjnego.

Jeżeli chodzi o zmiany związane z organizacją sądów, to ustawa „przenosi” do u.s.p. podstawy prawne wydawania rozporządzeń modyfikujących właściwość miejscową sądów, które to aktualnie znajdują się w ustawie z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece, ustawie z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe oraz ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (art. 1 pkt 3). Zabieg ten połączony jest z odpowiednimi korektami na gruncie trzech powołanych aktów normatywnych (art. 2, art. 3 i art. 5).

Kolejne zmiany dotyczą powoływania i odwoływania dyrektorów sądów. Dyrektor będzie powoływany obligatoryjnie w każdym sądzie rejonowym, w którym jest co najmniej piętnaście stanowisk sędziowskich, zaś fakultatywnie możliwość taką ustawa wprowadza w przypadku co najmniej dziesięciu stanowisk sędziowskich (art. 1 pkt 5). Do odwołania dyrektora będzie dochodziło w sytuacji, gdy praca dyrektora zostanie dwukrotnie negatywnie zaopiniowana przez zgromadzenie ogólne sędziów apelacji lub ze stosowanym wnioskiem w tym zakresie wystąpi prezes sądu apelacyjnego, a jego inicjatywa będzie znajdowała dodatkowo poparcie w stanowisku wspomnianego gremium sędziowskiego. Poza tym Ministrowi Sprawiedliwości pozostawiona zostanie możliwość odwołania danego dyrektora z własnej inicjatywy, jeżeli stwierdzone zostanie, iż dyrektor narusza swoje obowiązki służbowe. Wprowadzając ową obligatoryjność odwołania dyrektora sądu na żądanie właściwych organów albo w reakcji na negatywne oceny wystawione przez ciała przedstawicielskie samorządu sędziowskiego, ustawa czyni zadość wyrokowi Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 listopada 2013 r. (sygn. akt K 31/12), gdyż na mocy tego rozstrzygnięcia zakwestionowane zostało rozwiązanie, które pozostawiało Ministrowi swobodę decydowania o dalszych losach dyrektora mimo negatywnej weryfikacji sposobu zarządzania przez niego sprawami sądu, dokonanej przez środowisko sędziowskie (art. 32b § 1 i 3 u.s.p. w obowiązującym brzmieniu; w przedłożonej ustawie art. 1 pkt 12 lit a).

Realizacją przywołanego orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego są również zmiany wprowadzane w art. 1 pkt 21 lit. c i d. Trybunał uznał bowiem za niezgodną z art. 10 ust. 1 i art. 173 Konstytucji regulację, która pozwalała Ministrowi Sprawiedliwości na zwrócenie uwagi prezesowi lub wiceprezesowi sądu w związku ze stwierdzonymi uchybieniami w kierowaniu sądem bądź sprawowaniu tzw. wewnętrznego nadzoru administracyjnego, ale

nie stwarza samemu zainteresowanemu żadnej możliwości odniesienia się do formułowanych pod jego adresem zarzutów. Jest to o tyle istotne w świetle pozostałych regulacji ustawowych, że jedną z przesłanek odwołania prezesa lub wiceprezesa jest rażące niewywiązywanie się z obowiązków służbowych. Opiniowana ustawa naprawia ten stan rzeczy przez wprowadzenie w analizowanym przypadku instytucji pisemnych zastrzeżeń oraz odpowiedniego stosowania art. 37 § 6 i 7 u.s.p., a więc przepisów, które dotyczą analogicznej sytuacji zwrócenia uwagi sędziemu z powodu uchybień w zakresie sprawności postępowania sądowego. Ministrowi zostanie z kolei wyznaczony termin 14 dni na odniesienie się do argumentacji przedstawionej przez prezesa lub wiceprezesa w złożonych zastrzeżeniach.

Ostatnia grupa zmian podyktowanych wypowiedzią sądu konstytucyjnego dotyczy możliwości odmowy przyjęcia informacji rocznej o działalności sądów na obszarze apelacji, którą prezesi sądów apelacyjnych są zobligowani przedłożyć Ministrowi Sprawiedliwości do końca maja każdego roku. Także w takim przypadku prezes będzie mógł ustosunkować się do decyzji Ministra przez złożenie pisemnych zastrzeżeń, które następnie będą musiały zostać rozpatrzone w terminie 14 dni. Ostatecznie Minister Sprawiedliwości będzie władny zmienić swą pierwotną decyzję albo przy niej pozostać (art. 1 pkt 22). Stworzenie tej swoistej ścieżki odwoławczej jest wskazane ze względu na to, że w myśl art. 37h § 4 u.s.p. dwukrotna odmowa przyjęcia informacji przez Ministra Sprawiedliwości oznacza rażące niewywiązywanie się przez prezesa z obowiązków służbowych, a tym samym stanowi podstawę odwołania prezesa. W konsekwencji również w tym zakresie dojdzie do usunięcia wady konstytucyjnej dostrzeżonej w wyroku z dnia 7 listopada 2013 r., którą można podsumować jako brak równowagi dwóch władz – wykonawczej oraz sędziowskiej.

Co się tyczy zewnętrznego nadzoru administracyjnego i kompetencji Ministra, to nie można pominąć także dodania w ustawie przepisów statuujących podstawy żądania przez ten organ informacji o toku postępowania w poszczególnych sprawach (art. 1 pkt 6) oraz przesłania akt sądowych (art. 1 pkt 21). Minister Sprawiedliwości będzie mógł ponadto żądać przesłania akt sądowych w związku z uprawnieniem do występowania o wszczęcie postępowania dyscyplinarnego wobec konkretnego sędziego (art. 1 pkt 35).

Opiniowana ustawa modyfikuje również zasady podejmowania uchwał przez kolegia sądów apelacyjnych i okręgowych (prezesi tych sądów nie będą wyłączeni od głosowania w sprawach, w których decyzje należą do ich kompetencji – art. 1 pkt 9) oraz zgromadzenia ogólne sędziów apelacji, zgromadzenia ogólne sędziów okręgu i zebrania sędziów sądu

rejonowego (co do zasady wymagana będzie tutaj większość, a nie bezwzględna większość, głosów – art. 1 pkt 14, pkt 15 lit. b i pkt 16). W przypadku zgromadzeń ogólnych sędziów okręgu nowelizacja obejmie także przepis określający ich skład (art. 1 pkt 15 lit. a). W ten sposób zwiększony zostanie wpływ sędziów sądów rejonowych na uchwały podejmowane w ramach organów samorządu sędziowskiego (liczba przedstawicieli tych sędziów zostanie zwiększona z 1/2 do 2/3 liczby sędziów danego sądu okręgowego).

Ustawa zmienia przepisy normujące problematykę delegowania sędziego, referendarza sądowego, asystenta sędziego, prokuratora, urzędnika zatrudnionego w sądzie lub jednostce prokuratury, kuratora zawodowego oraz funkcjonariusza Służby Więziennej. Nowością w tym zakresie będzie określenie maksymalnego okresu (5 lat, z możliwością przedłużenia o kolejne 5 lat), na jaki wymienione podmioty mogą być delegowane do wykonywania obowiązków w Ministerstwie Sprawiedliwości bądź innej jednostce organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości lub przez niego nadzorowanej, względnie do instytucji krajowej, o której mowa w ustawie o Służbie Więziennej (art. 1 pkt , art. 4 pkt 2, art. 7, art. 8, art. 11). Ustawa precyzuje też zasady odwoływania z delegacji i zarazem wyznacza maksymalny pułap zwrotu kosztów zamieszkania w miejscu delegowania, należnego sędziemu albo prokuratorowi (art. 1 pkt 25 lit. d i e, art. 4 pkt 2 b i c). Nowelizacji poddane zostaną także regulacje dotyczące delegowania sędziów przez prezesów sądów (zniesienie wymogu uzyskania zgody kolegium właściwego sądu na delegowanie do sądu równorzędnego lub niższego, przyznanie omawianej kompetencji prezesom sądów okręgowych, wydłużenie okresu delegowania do sądu wyższego z 14 do 30 dni – art. 1 pkt 25 lit. f–h).

Wedle zasady wyrażonej w ustawie, sędzia zamieszkujący poza miejscowością, w której jest siedziba sądu, nie będzie miał już uprawnień do ubiegania się o zwrot kosztów dojazdu do sądu, chyba że powstała sytuacja jest wynikiem awansu sędziego na wyższe stanowisko sędziowskie, a przy tym odległość między miejscem zamieszkania sędziego a sądem jest nie mniejsza niż 20 km (art. 1 pkt 30).

W zakresie odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów na uwagę zasługuje dodanie do katalogu kar dyscyplinarnych swoistej kary pieniężnej polegającej na obniżeniu wynagrodzenia zasadniczego sędziego o 5%–15% oraz odstąpienie od wyznaczenia terminu ograniczającego karalność przewinienia dyscyplinarnego (art. 1 pkt 33 i pkt 34 lit. a). Oprócz wymierzenia wymienionej kary pieniężnej również kara nagany będzie stanowiła przeszkodę do awansu

sędziego, udziału w kolegium sądu, orzekania w sądzie dyscyplinarnym czy też objęcia stanowiska kierowniczego (art. 1 pkt 34 lit. b).

Ustawa dodaje w u.s.p. nowy dział (IVa) złożony z dwóch rozdziałów. Pierwszy z nich poświęcony jest przetwarzaniu danych osobowych, drugi zaś – informatyzacji sądów (art 1 pkt 39). Organami, które będą uprawnione do przetwarzania danych osobowych kadr sądów, będą Minister Sprawiedliwości oraz prezesi sądów apelacyjnych i sądów okręgowych. Poza tym Minister będzie przetwarzał dane stron, pełnomocników oraz innych osób uczestniczących w postępowaniach sądowych. Natomiast w rozdziale dedykowanym informatyzacji sądów znajdują się kompetencje Ministra Sprawiedliwości związane z administrowaniem systemami teleinformatycznymi wykorzystywanymi w sądownictwie powszechnym, w tym systemem, w którym zbierane będą orzeczenia przesyłane przez prezesów sądów celem dalszego ich udostępniania (oczywiście z uwzględnieniem ochrony prywatności uczestników postępowań sądowych). Ustawa przewiduje także utworzenie centralnych list biegłych sądowych oraz mediatorów. Z kolei na gruncie ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. zostaną wprowadzone zmiany związane z utworzeniem centralnej listy lekarzy sądowych (art. 10).

Ponadto ustawa:

- upoważnia wprost sekretarza stanu i podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości do wykonywania pewnych kompetencji przyznanych w u.s.p. Ministrowi Sprawiedliwości (art 1 pkt 1),
- rezygnuje z dotychczasowej zasady, że przewodniczącym wydziału, jak również zastępcą przewodniczącego wydziału ksiąg wieczystych tudzież wydziału gospodarczego do spraw rejestru zastawów jest referendarz sądowy, a zarazem – przez ograniczenie roli kolegium sądu do wyłącznie opiniodawczej – pozostawia prezesom sądów apelacyjnych i okręgowych większy margines uznania co do wyboru przewodniczących poszczególnych wydziałów (art. 1 pkt 2); podobnie rola kolegium zmieniona zostanie w kontekście powoływania wizytatorów (art. 1 pkt 19),
- wprowadza podstawy powierzania prezesom sądów apelacyjnych określonych zadań, które mieszczą się w kompetencjach Ministra Sprawiedliwości (art. 1 pkt 4 i 40),
- wprowadza zmianę w zakresie wykonywania przez sędziego obowiązków służbowych w razie zmiany podziału czynności i odwołania się przez tego sędziego od tego podziału (art. 1 pkt 6),
- modyfikuje zasady tymczasowego sprawowania funkcji prezesa sądu, w przypadku gdy

- w danym sądzie nie został powołany prezes ani wiceprezesi (art. 1 pkt 8, art. 22b § 2),
- zapewnia Ministrowi Sprawiedliwości większą elastyczność w ustalaniu liczby wiceprezesów w sądach apelacyjnych i okręgowych, oraz odpowiednio – prezesom sądów apelacyjnych w odniesieniu do liczby wiceprezesów sądów rejonowych (art. 1 pkt 8, art. 22b § 3–6),
 - precyzuje krąg podmiotów pozostających pod zwierzchnictwem służbowym prezesa sądu (art. 1 pkt 10 lit. a),
 - określa, kto tymczasowo pełni obowiązki dyrektora sadu, jeżeli stanowisko dyrektora nie zostało obsadzone (art. 1 pkt 11 lit. b),
 - daje także prezesom sądów możliwość przyznania dyrektorom zarządzającym działalnością administracyjną tychże sądów nagrody za szczególne osiągnięcia w pracy (do tej pory pozostawało to tylko w gestii Ministra Sprawiedliwości) i jednocześnie upoważnia Ministra Sprawiedliwości do określenia maksymalnej wysokości takiej nagrody oraz dodatku specjalnego z tytułu okresowego zwiększenia obowiązków lub zadań dyrektora (art. 1 pkt 13),
 - znosi ograniczenie odnośnie do przeprowadzania dwóch kolejnych wizytacji wydziałów w sądach przez tego samego sędziego wizytatora (art. 1 pkt 18), a jednocześnie przesądza, że wizytatorami mogą być jedynie sędziowie pozostający w służbie (art. 1 pkt 32),
 - wprowadza rygor odpowiedzialności karnej za złożenie niezgodnego z prawdą oświadczenia majątkowego, tak w przypadku sędziów (art. 1 pkt 28), jak i w przypadku prokuratorów (art. 4 pkt 1),
 - przywraca w odniesieniu do sędziów zasady wypłacania gratyfikacji jubileuszowych, które obowiązywały przed 12 października 2011 r. (art 1 pkt 29 i art. 18),
 - uwzględnia na gruncie przepisów procedury karnej determinujących zasady dostępu do akt postępujący proces informatyzacji organów wymiaru sprawiedliwości (art. 6),
 - przyznaje Ministrowi Sprawiedliwości prawo do występowania o rozstrzygnięcie przez Sąd Najwyższy rozbieżności, które ujawniły się w wykładni prawa (art. 9).

II. Przebieg prac legislacyjnych

Projekt ustawy stanowił przedłożenie rządowe (druk sejmowy nr 2680). Jego pierwsze czytanie odbyło się na 74. posiedzeniu Sejmu w dniu 10 września 2014 r., natomiast dalsze prace legislacyjne toczyły się w Komisji Sprawiedliwości i Praw Człowieka oraz podkomisji powołanej do rozpatrzenia przedmiotowego projektu, a także senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych, którego celem było wykonanie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 listopada 2013 r. (druk nr 2544).

W dniu 5 listopada 2014 r. wymieniona podkomisja przedstawiła swoje sprawozdanie, zaś stanowisko Komisji zostało uchwalone na posiedzeniu w dniu 17 grudnia 2014 r. (druk nr 3010). W toku opisywanych prac dodano m.in.:

- przepis przewidujący, że kompetencje Ministra Sprawiedliwości, z wyjątkiem wszakże tych, które dotyczą przenoszenia sędziów na inne miejsca służbowe, jak również powoływania i odwoływania prezesów oraz wiceprezesów sądów apelacyjnych i okręgowych, mogą być wykonywane przez sekretarza stanu i podsekretarza stanu w Ministerstwie Sprawiedliwości,
- zmiany odnoszące się do kwestii powoływania i odwoływania dyrektorów sądów rejonowych,
- postanowienia korygujące dotychczasowe zasady zwrotu kosztów przejazdu przysługującego sędziom pełniącym służbę sędziowską poza miejscem zamieszkania,
- przepis przyznający Ministrowi Sprawiedliwości, w ramach sprawowanego przez ten organ zewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów, kompetencję polegającą na gromadzeniu i przetwarzaniu tzw. wrażliwych danych osobowych.

W zakresie związanym z wykonaniem orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego podkomisja, a następnie Komisja, oparły się na rozwiązaniach zaproponowanych przez Radę Ministrów.

Drugie czytanie projektu ustawy zostało przeprowadzone na 84. posiedzeniu Sejmu w dniu 13 stycznia 2015 r. Wobec braku poprawek ustawa została uchwalona na tym samym posiedzeniu.

III. Uwagi szczegółowe

1. W art. 1 w pkt 5 w lit. b dodaje się przepis § 1d, który należy uznać za wadliwy z dwóch powodów. Po pierwsze, przepis ten stanowi, że w sądach okręgowych, w których dyrektor nie został powołany, zadania dyrektora sądu wykonują dyrektorzy przełożonych sądów, a zatem właściwych sądów apelacyjnych. Tyle że stosownie do art. 21 § 1 pkt 2 u.s.p. dyrektor sądu okręgowego – jako organ tego sądu – musi zostać powołany, a kolejne przepisy nie przewidują w tym zakresie żadnych odstępstw. Myśl wyrażona w analizowanym § 1b nie może być przy tym uznana za regułę mającą tymczasowe zastosowanie (do czasu obsadzenia wolnego stanowiska dyrektora sądu okręgowego), albowiem tego typu postanowienie zawarte jest w innej jednostce redakcyjnej, a mianowicie: § 7a, który na mocy art. 1 pkt 11 lit. b opiniowanej ustawy ma zostać dodany w art. 32 u.s.p. Ta ostatnia regulacja dotyczy zresztą również sytuacji, gdy nie zostało obsadzone stanowisko dyrektora w sądzie rejonowym, w którym jest co najmniej 15 etatów sędziowskich (obligatoryjność powołania dyrektora) lub

w którym pracuje co najmniej 10 sędziów, a stanowisko dyrektora zostało utworzone w drodze pewnego wyjątku (por. art. 1 pkt 5 lit. b, § 1c).

Po drugie, zakres przedmiotowy § 1d pokrywa się częściowo z zakresem § 1e. Ten ostatni przepis normuje przypadek sądu najniższego szczebla, w którym jest co najmniej 10 etatów sędziowskich (jednak nie więcej niż 14), a w którym mimo to nie powołano dyrektora. Niemniej jest to w istocie wciąż sąd rejonowy, o którym mowa w § 1 d.

Wobec tego § 1d powinien otrzymać takie brzmienie, które będzie odnosiło się jedynie do sądów rejonowych, w których nie powołano dyrektora, czyli zarówno tych małych, które mają obsadę mniejszą niż 10 sędziów, jak i tych nieco większych, w których służbę sędziowską pełni od 10 do 14 sędziów. W przepisie tym (dla uniknięcia wątpliwości) można zamieścić również sformułowanie wskazujące na wypadek odwołania dyrektora sądu w trybie art. 32b § 5, z tym że już samo określenie, że dyrektorzy przełożonych sądów okręgowych „przejmują także prowadzenie gospodarki finansowej tych sądów” (zob. § 1e in fine), należy uznać za zbędne, bo prowadzenie gospodarki finansowej jest po prostu jednym z zadań poruczonych dyrektorom sądów w art. 31a u.s.p.

Propozycja poprawki:

– w art. 1 w pkt 5 w lit. b:

a) w zdaniu wstępnym wyrazy „§ 1c–1e” zastępuje się wyrazami „§ 1c i 1d”,

b) § 1d otrzymuje brzmienie:

„§ 1d. W sądach rejonowych, w których nie powołano dyrektora sądu lub odwołano go w trybie określonym w art. 32b § 5, zadania dyrektora sądu wykonują dyrektorzy przełożonych sądów okręgowych.”,

c) skreśla się § 1e;

2. Realizując wskazania Trybunału Konstytucyjnego przedstawione w sprawie K 31/12, ustawa wprowadza instytucję pisemnych zastrzeżeń, które prezes sądu może złożyć w razie zwrócenia mu uwagi na podstawie art. 37g § 5 u.s.p. Przepis ten, w brzmieniu nadawanym ustawą odsyła do odpowiedniego stosowania art. 37 § 6 i 7 u.s.p. Zgodnie z powołanym art. 37 § 6, do akt osobowych sędziego dołącza się odpis pisma zawierającego stwierdzenie uchybienia i zwrócenie uwagi, jednak nie wcześniej niż po bezskutecznym upływie terminu do złożenia zastrzeżenia, a w przypadku jego złożenia – po uprawomocnieniu się uchwały sądu dyscyplinarnego odmawiającej uwzględnienia zastrzeżenia; w takim przypadku do akt osobowych sędziego dołącza się także odpis pisma obejmującego zastrzeżenie oraz odpis

uchwały sądu dyscyplinarnego odmawiającej uwzględnienia zastrzeżenia. Natomiast jeżeli zastrzeżenie sędziego zostało uwzględnione, dokumentów dotyczących zwrócenia uwagi nie dołącza się do akt osobowych sędziego i nie dokonuje się wzmianki w wykazie służbowym, o którym mowa w art. 67 § 1. Z kolei art. 37 § 7 u.s.p. przewiduje, że po upływie pięciu lat od dnia zwrócenia uwagi, na wniosek sędziego, prezes sądu zarządza usunięcie z akt osobowych sędziego dokumentów, o których mowa w § 6. Jednocześnie z usunięciem dokumentów z akt osobowych, wszelkie dane dotyczące zwrócenia uwagi usuwa się z wykazu służbowego, o którym mowa w art. 67 § 1. Jeżeli jednak w tym okresie stwierdzono kolejne uchybienie w zakresie sprawności postępowania sądowego, skutkujące zwróceniem uwagi lub wytknięto uchybienie w trybie art. 40 § 1, jest dopuszczalne tylko jednoczesne usunięcie wszystkich dokumentów i danych.

Jak już zaznaczono powyżej, przytoczone dyspozycje znajdą odpowiednie zastosowanie w ramach nadzoru sprawowanego przez Ministra Sprawiedliwości w stosunku do prezesów sądów. Niemniej z uwagi na to, że w ustawie zamieszczono również przepis (art. 1 pkt 21, § 7), który przesądza, że po upływie pięciu lat od dnia zwrócenia uwagi w trybie określonym w § 5 ulega ona zatarciu, mogą powstać wątpliwości, czy wraz z zatarciem uwagi odpowiednie dokumenty winny zostać usunięte z akt osobowych prezesa sądu, czy też jednak zastosowanie w tym zakresie znajdzie ostatnie zdanie art. 37 § 7 u.s.p. (możliwość usunięcia w terminie późniejszym, jeżeli w międzyczasie prezesowi ponownie zwrócono uwagę na zasadzie art. 37g § 5).

Nie wolno przy tym zapominać, że zatarcie jest instytucją prawa materialnego, zaś jej konsekwencją powinno być wyeliminowanie wszelkich adnotacji oraz usunięcie z właściwych rejestrów czy zbiorów (akt) wszelkich dokumentów, które wskazują na fakt „ukarania” (tu: zwrócenia uwagi). Jeżeli zatem rzeczywiście zatarcie ma nastąpić w terminie, o którym mowa w § 7 dodawanym w art. 37g, to odpowiednio dostosowane do tej decyzji musi być odesłanie w § 5 („art. 37 § 6 i 7 zdanie pierwsze i drugie”). Gdyby natomiast wolą ustawodawcy było to, by art. 37 § 7 był stosowany w całości, to należałoby się zastanowić nad skreśleniem § 7 w art. 1 w pkt 21 w lit. d. Skądinąd wypada zauważyć, że w przypadku zwrócenia uwagi sędziemu przez prezesa sądu (art. 37 § 4 u.s.p.) nie ma odrębnej jednostki redakcyjnej poświęconej problemowi zatarcia uwagi.

Propozycja poprawki:

– w art. 1 w pkt 21 w lit. c, w § 5 po wyrazach „art. 37 § 6 i 7” dodaje się wyrazy „zdanie

pierwsze i drugie”;

albo

– w art. 1 w pkt 21 w lit. d:

a) w zdaniu wstępnym wyrazy „§ 6 i 7” zastępuje się wyrazami „§ 6”,

b) skreśla się § 7;

3. Zarówno w ustawie zmieniającej (art. 1 pkt 10 lit. b, § 3), jak w ustawie zmienianej (np. art. 22a § 1 u.s.p.) ustawodawca wskazuje niektóre terminy za pomocą określenia, iż chodzi o koniec danego miesiąca. Tymczasem w treści § 1 zmienianego przez art. 1 pkt 22 lit. a zastosowano inną technikę: „do dnia 31 maja”, „do dnia 30 września”. Dla zachowania spójności terminologicznej nowelizowanej ustawy celowe byłoby jednak pozostanie przy dotychczasowym sposobie określania terminów.

Propozycja poprawki:

– w art. 1 w pkt 22 w lit. a, w § 1 wyrazy „dnia 31” oraz wyrazy „dnia 30” zastępuje się wyrazem „końca”;

4. Ustawa wprowadza istotną zmianę w zakresie zwrotu kosztów przejazdu, o których mowa w art. 95 § 3 u.s.p. Jak wynika z nowego brzmienia tego przepisu (art. 1 pkt 30), prawo to ma przysługiwać wyłącznie sędziom, którzy awansują na wyższe stanowisko sędziowskie, a ich miejsce zamieszkania będzie znajdowało się w miejscowości innej niż ta, w której ma siedzibę dany sąd, wydział lub ośrodek zamiejscowy, w którym mają orzekać. Jednocześnie dodawany § 4 (art. 1 pkt 30 lit. b) koryguje znacząco tę zasadę, jako że stanowi, iż zwrot nie należy się sędziemu, który ma do pokonania odległość mniejszą niż 20 km (końcowy fragment tej jednostki normatywnej nie stanowi novum normatywnego, ponieważ obecnie analogiczne wyłączenie znajduje się w art. 95 § 3 zdanie drugie). Opisywanym zmianom nie towarzyszy żadna regulacja przejściowa.

Taki stan rzeczy może budzić zastrzeżenia natury konstytucyjnej, tj. z punktu widzenia standardów ochrony zaufania do państwa i stanowionego przez nie prawa oraz ochrony praw nabytych (art. 2 Konstytucji). Otóż, nie ulega wątpliwości, że sędzia, który otrzymał zgodę właściwego prezesa sądu okręgowego (względnie właściwego prezesa sądu apelacyjnego lub Ministra Sprawiedliwości) na zamieszkiwanie w innej miejscowości niż miejscowość będąca siedzibą sądu, w którym pełni służbę, ma w obecnym stanie prawnym w pełni ukształtowaną ekspektatywę uzyskania zwrotu kosztów przejazdu z miejsca zamieszkania do siedziby sądu. Dotyczy to sędziów wszystkich szczebli i to niezależnie od tego, z jakiej przyczyny miejsce

zamieszkania sędziego znajduje się poza miejscowością, w której siedzibę ma sąd, tzn. czy jest to związane z awansem sędziego, czy z jego przeniesieniem (naturalnie z wyłączeniem przeniesienia dyscyplinarnego), czy też po prostu sędzia ubiegał się o pierwsze stanowisko sędziowskie w innej miejscowości, a później otrzymał wymaganą zgodę. Abstrahując już zatem od tego, czy zawsze zwrot należny sędziom z tego tytułu jest obliczany według takich samych stawek¹⁾, można postawić tezę, że zwrot kosztów jako taki stanowi uprawnienie sędziego i tym samym należy doń stosować gwarancje płynące z zasady państwa prawnego.

Pozostaje jednak pytanie o charakter omawianego uprawnienia, albowiem determinuje to ostatecznie zakres swobody ustawodawcy związany z jego kształtowaniem, a nawet i zniesieniem, tak całkowitym, jak i częściowym (z takim rozwiązaniem mamy do czynienia w rozważanym przypadku – przede wszystkim prawo ubiegania się o zwrot kosztów dojazdu stracą sędziowie sądów rejonowych). Wydaje się, iż można by potraktować je jako swego rodzaju przywilej, gdyż – biorąc pod uwagę samo tylko środowisko sędziowskie – nie każdy sędzia może otrzymać zwrot kosztów dojazdu do sądu, a jedynie ten, który zamieszkuje poza miejscowością, w której jest sąd (bez względu na faktyczną odległość do sądu, co w wypadku dużych aglomeracji miejskich może mieć w praktyce duże znaczenie) i tylko pod warunkiem uprzedniego uzyskania zgody prezesa. Skoro tak, to ustawodawcy pozostawiona jest większa możliwość decydowania o dalszych losach tego świadczenia. Aczkolwiek nie zmienia to oceny, iż jego odebranie dość znacznej grupie sędziów, powinno być dokonane w taki sposób, aby zainteresowani nie zostali tym zaskoczeni i by mieli czas na dostosowanie się do nowej sytuacji.

W kontekście tak pojmowanej zasady państwa prawnego (a ściślej wywodzonej z niej zasady lojalności państwa względem obywateli) 3-miesięczny termin *vacatio legis* może być uznany za zbyt krótki, zwłaszcza że w rachubę wchodzi tutaj ingerencja jednej władzy (ustawodawczej) w uprawnienia przyznane przedstawicielom innej władzy (sądowniczej).

5. Liczne zastrzeżenia wywołują postanowienia zawarte w art. 175a § 3 (art. 1 pkt 39), a w szczególności przyznanie Ministrowi Sprawiedliwości kompetencji do zbierania i wykorzystywania informacji zawierających dane osobowe bez wiedzy i zgody osób, których

¹⁾ Ustawa mówi co prawda o kwotach ustalanych „na zasadach obowiązujących przy ustalaniu wysokości należności przysługujących pracownikom z tytułu podróży służbowej na obszarze kraju, ale ustawą z dnia 5 grudnia 2014 r. o zmianie niektórych ustaw w związku z realizacją ustawy budżetowej wprowadzono w tej mierze pewną korektę – zob. art. 18 tej ustawy wprowadzający maksymalny limit 10.000.000 zł i mechanizm zapewniający dotrzymanie tego limitu)

te dane dotyczą, w tym nade wszystko danych osobowych zaliczanych do danych wrażliwych w rozumieniu art. 27 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych.

W myśl powołanego wyżej przepisu, zabrania się przetwarzania danych ujawniających pochodzenie rasowe lub etniczne, poglądy polityczne, przekonania religijne lub filozoficzne, przynależność wyznaniową, partyjną lub związkową, jak również danych o stanie zdrowia, kodzie genetycznym, nałogach lub życiu seksualnym oraz danych dotyczących skazań, orzeczeń o ukaraniu i mandatów karnych, a także innych orzeczeń wydanych w postępowaniu sądowym lub administracyjnym. Wyjątki od tak sformułowanego zakazu przewiduje art. 27 ust. 2 ustawy o ochronie danych osobowych. Wśród owych wyjątków na uwagę zasługuje możliwość udzielenia w innej ustawie zezwolenia na przetwarzanie danych wrażliwych bez zgody osoby, której dane dotyczą, przy czym przepis szczególny odnoszący się do tej kwestii winien stwarzać pełne gwarancje ochrony przetwarzanych danych. Opiniowany art. 175a § 3 spełnia na pewno przedstawiony warunek formalny związany z uregulowaniem w przepisie ustawowym. Jednak powstaje pytanie: czy przepis ten „stwarza pełne gwarancje (...) ochrony”? Czy wystarczające jest samo ograniczenie, że dane osobowe wrażliwe „mogą być zbierane i przetwarzane przez ministra Sprawiedliwości wyłącznie, gdy jest to niezbędne ze względu na zakres lub charakter prowadzonego postępowania lub przeprowadzanych czynności”?

Idąc dalej, należy postawić pytanie o to, dlaczego jedynie Minister Sprawiedliwości ma mieć – w związku z uprawnieniem do żądania podjęcia czynności dyscyplinarnych przez rzecznika dyscyplinarnego (art. 114 § 1 u.s.p.) – prawo przetwarzania danych osobowych wrażliwych. Z podobnym żądaniem mogą przecież do rzecznika występować prezesi sądów apelacyjnych oraz okręgowych, kolegia tychże sądów, jak również Krajowa Rada Sądownictwa. Do tego także sam rzecznik dyscyplinarny jest podmiotem, którego roli w tym przypadku nie sposób nie dostrzec, zwłaszcza że to jemu ustawa powierza wstępne wyjaśnienie okoliczności koniecznych do ustalenia znamion przewinienia dyscyplinarnego. Tymczasem u.s.p. w ogóle nie reguluje kwestii przetwarzania przez wymienione podmioty danych osobowych w zakresie porównywalnym z tym, o którym mowa w art. 175a § 3.

Wreszcie, dyspozycje zamieszczone w art. 175c § 3 są refleksem przyznania Ministrowi Sprawiedliwości możliwości ściągania akt sądowych, nie wyłączając także akt postępowań, które jeszcze są w toku (por. art. 1 pkt 21 lit. a, pkt 3 oraz art. 1 pkt 35, § 1a). Wobec tego warto w tym miejscu zacytować wzmiankę, jaka znalazła się w końcowym fragmencie motywów rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 8 maja 2014 r. (sygn. U 9/13).

Mianowicie, Trybunał zaznaczył tam, że „(...) dostrzega wagę zarzutu naruszenia przez zakwestionowany przepis zasady podziału i równowagi władz oraz zasady odrębności władzy sądowniczej (art. 10 ust. 1, art. 173 Konstytucji), a także zasady niezawisłości sędziowskiej (art. 178 ust. 1), w zakresie, w jakim przepis ten przyznaje Ministrowi Sprawiedliwości kompetencję do żądania akt sądowych, a szczególności do zakończenia rozpoznawania sprawy przez sąd. W żadnym razie orzeczenie Trybunału o niezgodności przepisu w zaskarżonej części ze względu na naruszenie przez Ministra Sprawiedliwości art. 92 ust. 1 Konstytucji nie może być odczytane jako akceptacja dowolnego wkraczania władzy wykonawczej w sferę sprawowania wymiaru sprawiedliwości przez sądy. Zgodnie jednak z utrwalonym orzecznictwem Trybunału Konstytucyjnego, orzekając o niekonstytucyjności zakwestionowanej regulacji chociażby tylko z jednym ze wskazanych wzorców kontroli, postępowanie w zakresie badania zgodności tej regulacji z pozostałymi wzorcami kontroli może zostać umorzone na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (...).” Zważywszy tę wypowiedź, wprowadzenie do u.s.p. wskazanych wcześniej przepisów musi być poprzedzone staranną analizą, a nade wszystko udzieleniem odpowiedzi na pytanie, czy w świetle pozostałych kompetencji przyznanych Ministrowi Sprawiedliwości (np. możliwości żądania od prezesa sądu apelacyjnego przedstawienia, we wskazanym terminie, informacji lub dokumentów dotyczących wykonywania obowiązków nadzorczych), a jeszcze bardziej – wobec powierzenia prezesom sądów sprawowania wewnętrznego nadzoru administracyjnego nad działalnością sądów i wyposażenia ich w niezbędne do tego narzędzia (opisywana już wcześniej instytucja uwagi z art. 37 § 4 u.s.p.) konieczne jest, by Minister mógł zapoznawać się z aktami sądowymi, w których niejednokrotnie faktycznie zgromadzone są dane wrażliwe?

6. W treści dodawanego art. 175d § 2 (art. 1 pkt 39) znajduje się odesłanie do § 1. Niemniej w § 1 nie ma mowy o zbiorze orzeczeń, lecz o trybie przekazywania orzeczeń sądowi wyznaczonemu do prowadzenia zbioru orzeczeń. O samym zbiorze stanowi natomiast art. 175c pkt 6. W związku z tym wspomniane odesłanie wymaga stosowanej korekty.

Propozycja poprawki:

– w art. 1 w pkt 39, w art. 175d w § 2 wyrazy „§ 1” zastępuje się wyrazami „art. 175c pkt 6”;

7. Art. 8 zmienia ustawę z dnia 27 lipca 2001 r. o kuratorach sądowych przez dodanie w art. 31 ust. 1a obejmującego regulację analogiczną do tej, która wprowadzona zostanie m.in. w u.s.p. w odniesieniu do sędziów, referendarzy sądowych i asystentów sędziów (art. 1

pkt 25 lit. c, pkt 36 lit. b i pkt 37 lit. b). Problemem w tym przypadku jest jednak to, że art. 31 ust. 1 nowelizowanej ustawy pozwala Ministrowi Sprawiedliwości delegować kuratora sądowego wyłącznie „do pełnienia czynności w Ministerstwie Sprawiedliwości, związanych z nadzorem nad pracą kuratorów”. Wzmiankę z dodawanego ust. 1a sugerującą możliwość delegowania do „innej jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej” należy zatem uznać za nie znajdującą odzwierciedlenia w normie statuującej kompetencyjnej. Stąd też powinna ona zostać usunięta.

Propozycja poprawki:

– w art. 8, w ust. 1a skreśla się wyrazy „lub innej jednostki organizacyjnej podległej Ministrowi Sprawiedliwości albo przez niego nadzorowanej”;

8. Korekty wymaga również odesłanie z art. 10, art. 7 ust. 7, jako że błędnie wskazuje na ust. 3 pkt 1, 3 i 6 jako na przepis odesłania, podczas gdy chodzi o ust. 4 pkt 1, 3 i 6.

Propozycja poprawki:

– w art. 10, w art. 7 w ust. 7 wyrazy „ust. 3” zastępuje się wyrazami „ust. 4”;

9. Na mocy art. 13 ust. 2 ustawy nadal (tzn. do czasu dokonania wpisów na centralnej liście lekarzy sądowych) obowiązywać mają listy lekarzy sądowych prowadzone zgodnie z przepisami dotychczasowymi. Użycie w tym miejscu określenia „listy” nie jest poprawne, gdyż stosownie do art. 7 ustawy z dnia 15 czerwca 2007 r. o lekarzu sądowym, w aktualnym brzmieniu, prezesi poszczególnych sądów okręgowych prowadzą „wykaz lekarzy sądowych dla obszaru właściwości danego sądu okręgowego”. Wyraz „listy” powinien więc zostać zastąpiony wyrazem „wykazy”.

10. Jak już nadmieniono powyżej, art. 19 przewiduje 3-miesięczny termin *vacatio legis*. W razie wprowadzenia przez Senat poprawek niezbędne może okazać się skrócenie tego terminu co do zmian podyktowanych koniecznością wykonania wyroku 7 listopada 2013 r. (sygn. akt K 31/12), ponieważ z dniem 5 czerwca 2015 r. derogowane zostaną z systemu przepisy zakwestionowane przez Trybunał, tj. art. 32b § 1 i 3, art. 37g § 5 oraz art. 37h § 2 u.s.p. Uwzględniając zaś kalendarz prac legislacyjnych, można mieć obawy, czy przed tym terminem powołane przepisy zostałyby znowelizowane.

Propozycja poprawki:

– w art. 19 po wyrazach „z wyjątkiem” dodaje się wyrazy „art. 1 pkt 12 lit. a, pkt 21 lit. c i d oraz pkt 22 lit. a, w zakresie § 2 i lit. b, które wchodzi w życie z dniem 4 czerwca 2015 r.”;

Inne poprawki:

– w art. 1 w pkt 5 w lit. b, w § 1c wyraz „sprawiedliwości” zastępuje się wyrazem „Sprawiedliwości”;

– w art. 1 w pkt 12 w lit. a, w § 1 wprowadzenie do wyliczenia otrzymuje brzmienie:

„Minister Sprawiedliwości odwołuje dyrektora sądu.”;

– w art. 1 w pkt 39, w art. 175c w § 4 po wyrazie „Minister” dodaje się wyraz „Sprawiedliwości”;

Ekspert ds. legislacji

Katarzyna Konieczko